

Valtioneuvostolle, perustuslakivaliokunnalle ja eduskunnalle

- Asiat: 1) Saamelaisten kalastustilojen omistusoikeuden
tunnustaminen
 2) Utsjoen käräjäoikeuden tuomion 6.3.1861
tunnustaminen
 3) Tenojoen vesistön kalastussäännön hylkääminen
- Viitteet: Asiasta valtioneuvostolle lähettämäni, Qvadriljokka
nybyggen omistusoikeutta koskevat kirjeet alkaen
29.12.2013
Hallituksen esitys HE 264/2014
Hallituksen esitys HE 239/2016

Hallintovirkamiehet eivät ole ottaneet kalastajasaamelaisten elannon hankkimisen oikeuksia huomioon valmistellessaan lakiesityksiä ILO-sopimuksen nro 169:n ratifioimista (HE 264/2014) ja Tenojoen vesistön kalastussäännön (HE 239/2016) säätämistä varten, siitäkään huolimatta, että Oikeusministeriö on alkuperäiskansaoikeuksien huomioon ottamista varten teettänyt tieteellisen tutkimuksen, Lapinmaan maa- ja metsäoikeudet (2006). Tutkimus osoittaa millä tavalla elannon hankkimisen oikeudet on turvattu saamelaisille jo ennen Suomen valtion itsenäistymistä. Perustamalla 1800-luvulla saamelaisille kalastustiloja on turvattu juuri ja nimenomaan saamelaisten elannon hankkiminen sitovalla tavalla kalastukseen perustuvana.

Saamelaisten maa- ja metsäoikeudet

5.1 MAAHAN JA LUONTAISLINKEINOIHIN LIITTYVIEN OIKEUKSIEN JÄRJESTÄMINEN SAAMELAISTEN KOTISEUTUALUEEN VALTIONMAILLA

1. Tavoite ja tehtävät

Tarkoituksena on valmistella ehdotus maahan, veteen, luonnonvaroihin ja perinteisiin luontaislinkeihin liittyvien oikeuksien järjestämisestä saamelaisten kotiseutualueen valtionmailla. Ehdotuksen tulee täyttää ne vähimmäisvaatimukset, jolla Kansainvälisen Työjärjestön (ILO) alkuperäiskansasopimuksen ratifioinnin esteet voidaan poistaa.

Oikeusministeriö 16.12.2001

Lapin maa- ja metsäoikeustutkimus on arkistolähteisiin perustuva tutkimus, joka koskee entisten Kemian ja Tornion Lappien alueen asutus- ja väestöhistoriaa, maankäyttöä ja maanomistusoloja 1700-luvun puolivälistä 1900-luvun alkupuolelle. Tutkimus on tilattu tutkijaryhmältä, jonka koordinaattorina toimii professori Jouko Vahtola Oulun yliopistosta. Tutkijoina ovat OTL Juha Joona Lapin yliopistosta sekä FM Matti Enbuske, FM Tarja Nahkialsoja ja FM Mauno Hiltunen Oulun yliopistosta.

Oikeusministeriö 11.2.2003

Maa- ja metsäoikeustutkimuksen tulokset perustuvat oikeushistorialliseen asiakirjanäyttöön ja tutkimus on tehty ILO-sopimuksen nro 169 ratifioimisen tueksi, mutta tutkimuksen tulokset antavat myös Tenonin kalastussopimuksessa tunnustettujen saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien oikeudenmukaiselle realisoimiselle perustan kalastusta järjestettäessä.

Utsjoella saamelaisen alkuperäisväestön maa- ja metsäoikeudet perustuvat *historialliseen perinteiseen asumiseen* Tenonin ja Arrisbyn lapinkylissä ja *elannon hankkimiseen* kalastamalla, metsästäällä ja harjoittamalla kotiporonhoitoa *perinteisissä asuinpaikoissaan*. Saamelaisen alkuperäisväestön maa- ja metsäoikeudet eivät siis perustu kulttuurin tai elinkeinon (saamelaislinkeinot) harjoittamiseen niin kuin porotilalain (590/1969) ja luontaistilalain (610/1984) nojalla perustettujen tilojen asukkaiden maa- ja metsäoikeudet, vaan yksiselitteisesti elannon hankkimiseen.

Tutkimusalueen, Kemian ja itäisen Tornion Lapin, **alkuperäisväestöä** ja -kulttuuria on metsäsaamelainen väestö ja sen kulttuuri. Se käytti maita ja vesiä **kalastukseen, metsästykseseen ja lähes kotieläiminä pidettyjen kesyjen porojen laidunnukseen**. Kahdessa alueen lapinkylässä, Enontekiön Rounalassa ja **Utsjoella, vakiintui pyynnin rinnalle 1600-luvun kuluessa porojen liikkuvaan paimentamiseen perustuva poronhoito**, poronomadismi. Oikeusministeriö (2006), Lapinmaan maa- ja metsäoikeudet, s. 4

Liikkuvaan paimentamiseen perustuvan poronhoidon (elinkeinon) harjoittaminen 1600-1800-luvulla johti siihen, että perinteisillä asuinpaikoillaan elantonsa hankkivan alkuperäisväestön vähälukuiset kotiporot ja peurat sekoittuivat paimennettuihin porokarjoihin. Kotiporojen ja peurojen vähenemisen takia kalastuksesta tuli Tenoninlaakson saamelaisten tärkein elannon hankkimisen tapa. Perimätiedon mukaan viimeiset peurat tavattiin Paistunturin alueella 1950-luvulla, mutta elannon hankkimisen tapana peuranpyynti loppui jo 1900-luvun alussa.

Elannon hankkimisen oikeus (elämisen oikeus, perustuslaki 7 §) on fundamentaalinen ihmisoikeus, johon maa-oikeudet Lapissa ovat odaalisti perustuneet. Tenojokilaakson saamelaiden elannon hankkimisen oikeus vahvistettiin 1800-luvulla hallintovaltio Venäjän toimesta perustamalla saamelaisille heidän perinteisistä asuinpaikoistaan (veromaista) kalastustiloja maakaaren 1734 muotomääräysten edellyttämällä tavalla. Näistä tuomioistuimissa (Inarin ja Utsjoen käräjäoikeus) vahvistetuista kalastustiloista on Oikeusministeriön Lapinmaan maa-oikeudet-tutkimuksen (2006) osaraportin (OMJU_2006_7_Asutus_ja_maankaytto) liitteessä 3 kattava luettelo tuomioistuimen arkistoviitteineen (LIITE).

3. Saamelaiden kalastustilat (fiskare- tai lappfiskareläge)

3.1. Inarin ja Utsjoen kalastustilat – perinteisen asumismuodon perilliset

...

Kalastustilat olivat kaikki kalastajasaamelaiden perustamia. Sekä Inarissa että Utsjoella kalastuspaikkaan kuuluivat asuinpaikat (*boplat*), niityt (*ängslägenhet*) ja kalavedet (*fiskevatten*).

Tarja Nahkiaisola (2015), ASUTUS JA MAANKÄYTTÖ INARISSA JA UTSJOELLA 1700-LUVUN PUOLIVÄLISTÄ VUOTEEN 1925 (OMJU_2006_7_Asutus_ja_maankaytto), sivut 58-59

Elannon hankkimisen turvaamiseksi kalastustiloille määritettiin kiinteistökatselmuksissa kalavesiä, joihin kalastustilan omistajalla oli käyttötarkoituksen mukainen omistajanhallintaan rinnastuva yksinomainen hallintaoikeus eli omistusoikeus, minkä myös Oikeusministeriön Lapinmaan maa-oikeudet-tutkimus todistaa.

Lapinkyliden alueella oli yksityisten veromaiden ohella yksiselitteisesti myös yhteisiä maita, joita kutsuttiin nimillä avoimet maat, yleismaat (*allmenning*), autiomaat tai takamaat. Näilläkin mailla saamelaisilla oli oikeus metsästä, mutta pääosin **omistus kohdistui kalavesiin**, sadinalueisiin, laidunalueisiin ja niittyihin.

Oikeusministeriö (2006), Lapinmaan maa-oikeudet, s. 5

Oikeusministeriön Lapinmaan maa-oikeudet-tutkimuksen (2006) mukaan *saamelaiden kalastustilat mukautettiin kruunun uudistilakäytäntöön uudistiloina*. Asiakirjoista käy ilmi, että saamelaiden kalastustilat mukautettiin kruunun uudistilakäytäntöön laatimalla perintönä saatua kalastustilaa koskeva uudistilan katselmuspöytäkirja, vahvistamalla katselmustoimitus tuomioistuimissa ja rekisteröimällä kalastustila maakirjaan statuksella ”kruunun uudistila”.

Lapinveromaat jäivät 1740-luvulta lähtien pois oikeuskäytännöstä, hallinnosta ja lainsäädännöstä lukuun ottamatta Inaria ja Utsjoetta, joissa lapinveromaita muutettiin kalastus- ja uudistiloiksi pitkälle 1800-luvulle. Saamelaiden oikeusaseman kannalta oli keskeistä, ettei veromaita heiltä otettu pois, vain niiden status muuttui kun ne mukautettiin kruunun uudistilakäytäntöön. Uudistiloja perustettiin myös muodostuvasta kruunun liikamaasta, näin erityisesti 1800-luvulla. Oikeusministeriö (2006), Lapinmaan maa-oikeudet, s. 6

Maa- ja metsäoikeustutkimuksen mukaan saamelaisilta ei otettu pois kalastustilojen omistusoikeutta tilojen kruunun uudistiloiksi mukauttamisen yhteydessä. Perusteeton omaisuuteen kajoaminen oli kielletty vuoden 1772 perustuslaissa, eikä yksityiseen omaisuuteen voitu kajota laillisesti edes hallinnollisilla kiinteistötoimituksillakaan.

Vuoden 1772 hallitusmuodon 2 §:n mukaan valtakuntaa tuli hallita Ruotsin lain mukaan ”keneltäkään mitään irtainta tai kiinteää omaisuutta ottamatta tai otattamatta ilman laillista tuomiota ja tutkintoa”. Säädös turvasi omaisuutta sen mielivaltaiselta haltuunotolta. Vuonna 1789 hallitusmuotoon lisättiin Yhdistys- ja vakuuskirja, joka loi perustan talonpoikien nopealle yhteiskunnalliselle ja taloudelliselle nousulle vahvistamalla hänen maanomistusoikeuttaan kruunuun nähden. Talonpojan oikeusperintömaahan julistettiin yhtä laajaksi kuin aatelisten oikeusperintömaahan. (Laaksonen 1998 s. 26-29)

Saamelaistoimikunnan mietintöön (2001) liittyvä eriyvä mielipide

Maakaaren 1734 edellyttämistä oikeustoimista, saamelaisten veromaiden tai kalastustilojen omistusoikeuden siirtämiseksi kruunun hyväksi, ei ole asiakirjanäyttöä. Kalastustilojen osalta maaomaisuuden siirron edellyttämistä oikeustoimista valtion hyväksi ei ole asiakirjanäyttöä myöhemmältäkään ajalta.

Paikalliset tuomioistuimet ja virkamiehet pitivät saamelaisten veromaiden omistusta perintöluontoisena aina 1740-luvulle asti. (JOONA). **Yksityisen tilapohjaisen omistuksen ulkopuolella olevaa maata** alettiin kuitenkin lainsäädännössä (1683, 1734) **pitää kruunun maana**. Vuoden 1734 lain **maankaari ei hyväksynyt enää ylimuistoista nautintaa maanomistuksen perustaksi** jakamattomissa metsissä, jollaiseksi almenningiksi myös Lappi valtiiovallan kannan mukaan nähtiin. (ENBUSKE, HILTUNEN). Oikeusministeriö (2006), Lapinmaan maa- ja metsäoikeudet, s. 6

Samanlaisella kiinteistön perustamisen tavalla muodostettiin asutusreglementin 1749 nojalla uudistiloja myös muustakin maasta kuin saamelaisten veromaista. Näiden kruunun hallitsemasta alueesta perustettujen uudistilojen perustamisen tarkoituksena oli suomalaisten ja maattomien saamelaisten asuttaminen pienviljelijöiksi. Kruunun maasta perustetuille uudistiloille kuitenkin määritettiin tilaan kuuluvia kalavesiä, vaikka ylimuistoista nautintaa ei enää hyväksytty maanomistuksen perustaksi kruunun hallitsemalla alueella.

Kruunun taholta uudistiloilla pienviljelyä harjoittavia asukkaita kohdeltiin kalavesien hallinnan suhteen samalla tavalla kuin kalastuksella elantonsa hankkivia saamelaisia.

Inarissa ja Utsjoella kalavedet – myös uudistilojen – säilyivät **yksityisessä omistuksessa** ja nautinnassa **isoonjakoon asti**. Oikeusministeriö (2006), Lapinmaan maa- ja metsäoikeudet, s. 8

Elannon hankkimisen tarkoitukseen perustuvat saamelaisten kalastustilojen omistus- ja hallintaoikeudet ovat tuomioistuimessa

(Inarin ja Utsjoen käräjäoikeus) vahvistamisen takia olleet jo 1800-luvulta asti tunnustettuja ja tuomioistuimen päätöksellä sitovalla tavalla turvattu ihmisoikeuksia.

Maa- ja vesialueoikeustutkimuksen tulosten perusteella ei voida kiistää, etteikö ***Tenojoen kalastusoikeus olisi kalastustilojen saamelaisille elannon hankkimisen tapana ihmisoikeus ja etteikö Tenojoen kalastusoikeus kuuluisi ihmisoikeuden luontoisena omistusta ja hallintaoikeutena nimenomaan Oikeusministeriön Lapinmaan maa- ja vesialueoikeustutkimuksen (2006) osaraportin (OMJU_2006_7_Asutus_ja_maankaytto) liitteessä 3 olevassa luettelossa mainittujen kalastustilojen asukkaille.***

Kalaveden yksinomainen hallintaoikeus eli kalastusoikeus säädettiin 4.12.1865 annetulla kalastussäännöllä koskemaan vesialuetta, johon tilan maat rajoittuvat. Lailla välirajasta vedessä (31/1902) maahan rajoittuva kalavesi säädettiin kiinteistöön kuuluvaksi vesialueeksi. Näin kalastusoikeudesta tuli vesialueen omistukseen perustuva kalastusoikeus myös asuinpaikkaan rajoittuvan vesialueen osalta, ei siis ainoastaan tilaan kuuluvien kalavesitiluksien osalta.

Kun isojakolaki ei ollut saamelaisten maa- ja vesialueomaisuuden kansallistamislaki, niin mitään laillista perustetta ei ole sille, että yksityisessä omistuksessa olevien maiden ja kalavesien omistusoikeus olisi isojaossa tai siihen liittyvien vesirajankäynnin ja vesipiirirajankäynnin yhteydessä vaihtunut. Siitä huolimatta isojaon toimitusmiehet ovat kohdistaneet maanmittaustoimituksia saamelaisten omistamiin kalastustiloihin ikään kuin saamelaiset eivät olisi olleet kruunun uudistiloina rekisteröityjen kalastustilojen omistajia. Isojaon maanmittaustoimituksista johtuu, että kiinteistörekisterin tiedot eivät enää vastaa kalastustilojen aineellista sisältöä.

Hallituksen esityksen HE 239/2016 vp sivulle 4 kirjatun väitteen, *”Tenojokilaaksossa sijaitsevat tilat ovat muodostuneet isojaossa kruunun uudistaloista...”* olen vaatinut jo lausunnossani 15.10.2016 korjattavaksi paikkansa pitämättömänä. Tenojokilaaksossa olevat tilat eivät ole muodostuneet isojaossa uudistaloista, vaan isojaon kohteena olleet kruunun uudistilajärjestelmään mukautetut kalastustilat ja muut uudistilat ovat olleet tuomioistuimessa vahvistettuja tiloja jo ennen isojakoa.

Vaadin edelleenkin HE 239/2016 sivulle 4 kirjatun väitteen ”*Tenajokilaaksossa sijaitsevat tilat ovat muodostuneet isojaissa kruunun uudistaloista...*” korjattavaksi seuraavan otteen mukaiseksi, sillä väite on ristiriidassa Oikeusministeriön Lapinmaan maa- ja metsätalouden tutkimuksen kanssa.

- A. Tenajokilaaksossa sijaitsevat tilat ovat
- 1) saamelaisten omistamista kalastustiloista perustettuja uudistiloja (tilan muodostamisen peruste: maakaari 1734)
 - 2) valtion liikamaista muodostettuja kruunun uudistiloja (tilan muodostamisen peruste: asetusreglementti 1749),
 - 3) kruununmetsätorppia (tilan muodostamisen peruste: senaatin määräys 1874),
 - 4) asutustiloja (tilan muodostamisen peruste: maanhankintalaki (396/1945),
 - 5) vuokratiloja (tilan muodostamisen peruste: eräiden vuokra-alueiden lunastamisesta maalaiskunnissa annettu laki (361/1958),
 - 6) porotiloja (tilan muodostamisen peruste: porotilalaki (590/1969) sekä
 - 7) luontatiloja (tilan muodostamisen peruste: luontaiselinkeinolaki (610/1984).

Arvi Hagelin, 15.10.2016, Lausunto koskien luonnosta hallituksen esitykseksi Tenosopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi, 30.9.2016

Uutta Tenojoen kalastuksen järjestämisen sääntöä ovat olleet laatimassa valtion virkamiehet, ikään kuin valtio olisi myös saamelaisten kruunun uudistiloina rekisteröityjen kalastustilojen vesialueiden omistaja, mikä siis ei tuomioistuinten arkistolähteiden perusteella pidä paikkaansa. Kalastustilojen vesialueiden ja kalavesien osalta kalastuksen järjestäminen kuuluu yksiselitteisesti kalastustilojen omistajille, ja siksi **Tenojoen kalastussääntöä ei tule hyväksyä**, vaan kalastuksen järjestäminen tulee alistaa kalastustilojen yksityisten kalavesien osalta toimivaltaisen tahon valmisteltavaksi ja hyväksyttäväksi.

5 § Vesialueen omistukseen perustuva kalastusoikeus

Oikeus kalastaa ja määrätä kalastuksesta kuuluu vesialueen omistajalle, jollei jäljempänä tässä laissa muuta säädetä.

Kalastuslaki 379/2015

Mikään säädös, asetus tai oikeustoimi ei oikeuta Tenojoen kalastussopimuksen laatimista siten, että kalastustilojen asukkaiden elannon hankkimisen oikeuksia (ihmisoikeuksia) evätään tuomioistuimessa vahvistettujen kalavesien käyttökiellolla.

27 §

Verkkokalastuskieltoalueet

Sellaisen sivujoen kohdalla, johon lohi nousee, ei pääjoessa sivujoen puolella syväväylään saa asettaa seisovaa verkkoa, kulkutusverkkoa tai patoa sivujoen alapuolella 200 metriä lähemmäksi sivujoen ja pääjoen välistä rajaa.

Karttaliitteeseen 2 merkityillä Alakönkään ja Yläkönkään alueilla on kalastus verkoilla tai padolla sallittu ainoastaan niille kalastajille, jotka ovat kalastaneet kyseisillä alueilla kalastuskausien 2013–2015 aikana.

Tenojoen vesistön kalastussääntö, HE 239/2016 s. 128

HE 239/2016 esitykseen liitettyssä kalastussäännössä kielletään verkkokalastus Alakönkään ja Yläkönkään alueilla ja kalastus sallitaan vain niille, jotka ovat kalastuskaudella 2013-2015 kalastusoikeuttaan käyttäneet. Tämä mielivaltaan perustuva elannon hankkimisen kieltäminen loukkaa erityisesti kalastustilojen, Qvadniljokka, Waljasjokka ja Jalvi, asukkaiden ihmisoikeuksia.

Verkkokalastuskielto loukkaa sekä elannon hankkimisen oikeutta että kalaveden omistusoikeutta. Siitä syystä Tenojoen vesistön kalastussäännön **verkkokalastuskieltoaluetta koskeva määräys** (27 §), joka on sekä kohtuuton että myös perustuslain §§:ien 7 ja 15 vastainen, **tulee poistaa Tenojoen vesistön kalastussäännöstä.**

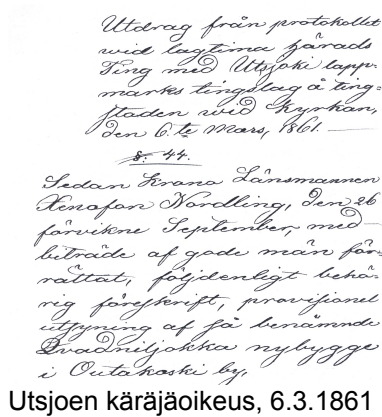
Kiinteistökohtaisten kalavesien käytön salliminen joillekin kiinteistön osakkaille ja joillekin osakkaille taas ei, on diskriminoiva ja Korkeimman oikeuden tuomion (KKO 1330/1984) vastainen. Kun korkeimman oikeuden tuomioita tulee kaikkien noudattaa, ja kun määräys on selvästikin diskriminoiva, niin näistäkin syistä **verkkokalastuskieltoaluetta koskeva määräys (27 §) tulee poistaa Tenojoen vesistön kalastussäännöstä.**

Kalastusoikeus

Korkein oikeus toteaa, että jokaiselle kiinteistölle, jolla on oikeus yhteisiin vesialueisiin, kuuluu sen omistajan asuinpaikasta tai muista omistajan henkilön liittyyvistä seikoista riippumatta oikeus kalastukseen, paitsi kiinteistön omalla vesialueella, myös oman lohkokunnan yhteisillä vesialueilla. Erikseen vahvistettavaksi jää vain ylimuistoisella nautinnalla tai muulla perusteella saatu erityinen oikeus kalastuspaikkaan tai kalastukseen toisen lohkokunnan tai valtion vesialueella. Myös tällainen erityisperusteinen kalastusoikeus on kiinteistökohtainen eikä riipu kiinteistön omistajan kotipaikasta tai oikeuden jatkuvasta käyttämisestä. Kiinteistökohtainen erityinen oikeus kalastukseen ei myöskään voi ulottua koko kunnan alueelle. Tällaiset oikeudet perustuvat usein määräykseen tai ehtoon kiinteistöä muodostettaessa. Niiden laadun ja laajuuden selvittäminen ja niiden vahvistaminen on käsiteltävä tässä vesirajankäyntitoimituksessa soveltaen maakaaren 12 luvun 4 §:ää, välirajasta vedessä annettua lakia ja 28.9.1951 annettua kalastuslakia. Välirajasta vedessä annetun lain 8 §:n säännös ei estä hakemasta myös tästä kysymyksestä annettuun ratkaisuun muutosta jakolain mukaan.

KKO 1330/1984 s. 12

Valtioneuvostolle 1.10.2016 osoittamassani kirjeessä olen vaatinut, että täytäntöönpanolausekkeessa tunnustetaan Qvadniljokka nybyggen perustamistoimitusta koskeva tuomioistuimen päätös, Utsjoen käräjäoikeus 6.3.1861.

Käsitykseni mukaan **Utsjoen kårjåoikeuden tuomio 6.3.1861**, josta olen toimittanut jo useita kopioita valtioneuvostolle osoittamieni kirjeiden liitteinä, ja jonka oikeusistuimen tuomion **olen vaatinut tunnustettavaksi täytäntöönpanolausekkeessa**, ei voi olla Suomen oikeusjärjestyksen vastainen ja siksi **uudistan** jälleen **vaatimukseni**.

Täytäntöönpanomenettelyt

1. Sopimuspuolten tuomioistuinten täytäntöönpanokelpoiset päätökset samoin kuin sopimuspuolten laitosten tai viranomaisten sosiaalivakuutuksen vakuutusmaksuja ja muita vaatimuksia koskevat täytäntöönpanokelpoiset asiakirjat tunnustetaan toisen sopimuspuolen alueella.
2. **Tunnustamisesta saa kieltäytyä vain, jos se on sen sopimuspuolen oikeusjärjestyksen vastaista**, missä päätös tai asiakirja olisi pantava täytäntöön.
3. Täytäntöönpanomenettelyssä noudatetaan lainsäädäntöä, joka koskee sen sopimuspuolen sellaisten päätösten ja asiakirjojen täytäntöönpanoa, jonka alueella täytäntöönpano tapahtuu. Päätös tai asiakirja on varustettava sen täytäntöönpanokelpoisuutta koskevalla todistuksella (täytäntöönpanolauseke).
4. Sopimuspuolen laitoksen erääntyneitä vakuutusmaksuja koskevilla saatavilla on toisen sopimuspuolen täytäntöönpanossa sekä konkurssi - ja akordimenettelyssä sama etuoikeus kuin vastaavilla saatavilla tämän sopimuspuolen alueella.

Useissa valtioneuvostolle 29.12.2013 lähtien osoittamissani kirjeissä olen pyytänyt valtioneuvostoa tunnustamaan Qvadriljokka nybyggen omistusoikeutemme ILO:n alkuperäiskansasopimuksen nro 169 artiklan 14 velvoitukseen vedoten.

Article 14

1. The rights of ownership and possession of the peoples concerned over the lands which they traditionally occupy shall be recognised. In addition, measures shall be taken in appropriate cases to safeguard the right of the peoples concerned to use lands not exclusively occupied by them, but to which they have traditionally had access for their subsistence and traditional activities. Particular attention shall be paid to the situation of nomadic peoples and shifting cultivators in this respect.
2. Governments shall take steps as necessary to identify the lands which the peoples concerned traditionally occupy, and to guarantee effective protection of their rights of ownership and possession.
3. Adequate procedures shall be established within the national legal system to resolve land claims by the peoples concerned.

Myös **Qvadriljokka nybyggen omistusoikeuden tunnustamista koskevan pyyntöni uudistan**. Toivon asiakirjanäyttöni, jota jo 29.12.2013 alkaen olen valtioneuvostolle toimittanut, otettavan huomioon ja pyyntöni ratkaistavan asiakirjanäytön perusteella.

Olen jo aikaisemmin tuonut esille myös sen tosiasian, ettei oikeusjärjestyksessä ole säädöstä tuomioistuinkäsittelystä, jolla voitaisiin ratkaista Qvadriljokkaa koskeva perustuslaillinen omistusoikeusongelma. Ongelma se on siksi, että hallintoviranomaiset eivät ole kiistäneet eivätkä tunnustaneet omistusoikeuttamme, vaan ovat hallinnollisella vahvemman oikeudella omistusoikeudestamme piittaamatta kohdistaneet kiinteistöömme maanmittaustoimituksia, jotka ovat ristiriidassa kiinteistön perustamiskirjan kanssa. ***Samanlainen omistusoikeusongelma koskee myös muita Tenojokilaakson kalastustiloja.***

Käytännössä saamelaisten maaomistusoikeusongelman ratkaisuun voidaan tällä hetkellä pyrkiä kahta eri tietä. **Saamelaisten kotiseutualueella maahan, veteen, luonnonvaroihin ja perinteisiin elinkeinoihin kohdistuvat alkuperäiskansaoikeudet voidaan järjestää lainsäädäntöteitse.** Tätä koskeva valmistelutyö onkin ollut vireillä oikeusministeriössä jo 1990-luvulta lähtien. Toinen vaihtoehto on pyrkiä ratkaisemaan saamelaisten oikeus maahan, veteen ja luonnonvaroihin kiinteistötoimituksen (KML 101 §:n mukainen kiinteistömääritys) tai oikeudenkäynnin avulla, riitauttamalla valtion omistusoikeus Ylä-Lapin valtionmaihin omistajan hallintakanteella tai saannonmoiteitana. Kiinteistönmääritystoimitus ei ilmeisesti ole oikea foorumi asian ratkaisemiseksi, koska toimivaltaa koskevan pääsäännön mukaan omistajakanteet ja saannonmoitekanteet on ratkaistava yleisessä alioikeudessa (katso Hyvönen 2001, s. 588-590). Tuomioistuinkäsittelyyn perustuvan ratkaisumallin toimivuutta voidaan myös perustellusti epäillä.

Arvo Vitikainen, Mistä on kysymys Ylä-Lapin maanomistusongelmassa?
Maanmittaus 85:2 (2010)

Käsitykseni mukaan omistusoikeusongelman ratkaiseminen on edellytyksenä sille, että kiinteistörekisteritiedot voidaan korjata vastaamaan kiinteistön perustamiskirjan sisältöä.

Eduskunnan lähetekeskustelussa (16.11.2016), joka koski hallituksen esitystä eduskunnalle kalastuksesta Tenojoen vesistöissä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta sekä kalastuslain muuttamisesta, ottivat eräät kansanedustajat saamelaisten ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta oleellisiin kysymyksiin kantaa.

17.00 Mikko Kärnä kesk

... Meillä on **Lapissa paljon tilojen perustamisasiakirjoihin kirjattuja oikeuksia, joita ei ole vielä minkäänlaisissa toimituksissa vahvistettu.** Tämän vuoksi olisi äärettömän tärkeää, että nyt samassa yhteydessä, kun Tornionjoen regalekysymystä selvitetään, selvitetäisiin myös mahdollisuus siitä, **tulisiko isojakotoimitus saattaa loppuun kaikissa niissä pohjoisten kunnissa, joissa se on vielä loppuun saattamatta.** Ymmärrän kyllä, että tämä on valtavan suuri ja iso työ, mutta tämän kautta voitaisiin saada jonkunlaista selkeyttä siihen asiaan, kenelle kalastusoikeudet lopulta kuuluvat.

Olen esittänyt toivomuksen, ettei omistusoikeuttamme koskevaa ongelmaa siirrettäisi enää tuleville sukupolville ja toivon sitä edelleenkin. Kansanedustaja Mikko Kärnän esiin nostama isojakotoimituksen loppuunsaattaminen (isojakolain kumoamisesta huolimatta) voisi olla toimitus, jolla saamelaisten omistamien tilojen kiinteistörekisteritiedot muutetaan vastaamaan kiinteistöjen perustamiskirjojen sisältöä.

Kun saamelaisten kiinteistöihin kuuluvat maa- ja metsäoikeudet on vahvistettu tuomioistuimissa jo 1800-luvulla, niin isojakotoimituksen täydellisesti loppuunsaattamisen yhteydessä ne kuuluisi todeta ja merkitä kiinteistörekisteriin sen mukaan kuin ne on perustamiskirjassa määritetty ja myöhemmällä lainsäädännöllä kiinteistökohtaisiksi maa- ja metsäoikeuksiksi säädetty. Toistaiseksi näin ei ole kuitenkaan menetelty.

Kansanedustaja Markus Mustajärven esiin nostama elannon hankkimiseen perustuva kalastusoikeutemme tulisi olla ensisijainen kriteeri Tenojoen kalastusta järjestettäessä.

16.27 Markus Mustajärvi vas

... Tenojoen kalastusta koskevassa valtiosopimuksessa ja siihen liittyvässä kalastussäännössä on kyse perusoikeuksista ja perustuslaissa määritellyn väestönosan oikeudesta omaan elinkeinoonsa ja ainutlaatuihin kulttuuriinsa. **Ei tässä Tenojoki-sopimuksessa lohta pelasteta**, mutta sen sijaan voidaan tuhota olennainen osa saamelaiskulttuuria. **On aivan eri asia kalastaa huvikseen kuin elääkseen** ja perinteistä elämänmuotoa varjellen. Perustuslain säännös suojaa saamelaisten kulttuurimuotoa, johon kuuluvat perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, kalastus ja metsästys. **Lohenkalastus Tenojoella, jos mikä, kuuluu saamelaiseen kulttuuriin.** Pyyntikulttuuriin kuuluvat sekä perinteiset pyyntimuodot, pato- ja verkkokalastus sekä kulkutus, mutta myös vapaakalastus ja kalastusmatkailutoiminta. Kun tämän tietää ja tunnustaa, voi kysyä, **miksi saamelaiset itse olisivat tuhoamassa kulttuurinsa perustan eli kestävän kalakannan turvaamisen.**

Eduskunta on 1970-luvulla tunnustanut kalastuksen kolmessa pohjoisessa kunnassa vähemmistökansan oikeudeksi. Maanmittausviranomaisien taholta kalastus elannon hankkimisena on tulkittu maa- ja metsäoikeudeksi, joka seuraa kiinteistön perustamisesta. Oikeusministeriön maa- ja metsäoikeustutkimuksesta käy kuitenkin ilmi, että kalastus veromaan omistukseen perustuvana elannon hankkimisen tapana on ollut saamelaisten kalastuslakiin kiinteistöjen perustamisen peruste. Tutkimuksen kanssa ristiriidassa olevan tulkinnan johdosta alkuperäiskansaoikeutta kiinteistöoikeudellisena määritteenä ei ole tiedostettu eli sitä, että **kalastusoikeus alkuperäiskansaoikeutena ei riipu kiinteistön olemassaolosta vaan kalastusoikeus on elannon hankkimisen oikeus, joka on**

turvattu saamelaisille kalastustilojen perustamisen yhteydessä sitovalla tavalla.

Tenojoen kalastussopimus sisältää niin monta selvittämätöntä ongelmaa, ettei sitä tule hyväksyä, ennen kuin sopimukseen liittyvät ihmisoikeus- ja perustuslakiongelmien ovat tulleet oikeudenmukaisesti ratkaistuiksi. Tenon lohikannan turvaamisen välineet ovat Tenojoen kalastussopimuksessa 1989, joten lohien suojelun verukkeella saamelaisten ihmisoikeuksia ja perustuslaillisia oikeuksia ei ole lohikannan suojelemisen takia tarve loukata.

Elannon hankkimisen oikeuksiamme on jo vuosikymmenien ajan rajoitettu Tenojoen kalastussäännöllä niin rajusti, että ***suuri osa meistä on joutunut myymään maitaan elannon hankkimiseksi.*** Tämä ei liene ollut sääntelyn tarkoitus. Vesirajankäynnin yhteydessä todettujen vähemmistökansan oikeuksien siirtyminen oheisoikeutena maakaupan yhteydessä ei ollut 1970-luvulla mahdollista, mutta myöhemmin laaditulla kiinteistöoikeudellisella säännöstöllä ei tuota perinteiseen asumiseen ja elannon hankkimiseen perustuvaa kiinteistöoikeudellista kriteeriä ole otettu huomioon.

Kansanedustaja Johanna Ojala-Niemelä on aiheeseen ottanut kantaa puheenvuorossaan.

16.32 Johanna Ojala-Niemelä sd

... **Tenojoen sopimus- ja kalastussääntöehdotusta ei voida hyväksyä esitetyssä muodossa**, sillä ehdotuksessa on perustavaa laatua olevia oikeudellisia epäkohtia, jotka voivat johtaa perusteettomaan omaisuuden uusjakoon Tenojokilaaksossa. **Tenojoen kalastusoikeudet ovat osa tilojen varallisuus-oikeuksia. On mahdollista, että ehdotetut rajoitukset eivät ole sopusoinnussa perustuslaissa turvatun omaisuudensuojan kanssa.**

Omaisuuden uusjako siten, että elannon hankkimiseen perustuvat alkuperäiskansaoikeudet muuttuvat maakaupan myötä muuksi kuin alkuperäiskansaoikeudeksi, ei liene ollut eduskunnan 1970-luvulla tunnustaman vähemmistökansan oikeuksien tunnustamisen tarkoitus.

Olen edellä perustellut Oikeusministeriön Lapinmaan maa-oikeudet-tutkimuksella (2006), että saamelaisten elannon hankkimisen oikeudet eli ihmisoikeudet, jotka ovat alkuperäiskansaoikeuksia, ovat kalastuksen osalta nimenomaan ko. tutkimuksen tarkoittamien kalastustilojen kiinteistökohtaisia oikeuksia. Nämä oikeudet on jo

1800-luvulla vahvistettu sitovalla tavalla eikä voi olla oikein, että näitä oikeuksia ei ole myöhempien isojakolakiin ja kiinteistölainsäädäntöön perustuvien maanmittaustoimitusten yhteydessä otettu huomioon.

16.45 Eva Biaudet r

... — **on selvitelty hyvin paljon näitä alkuperäiskansaoikeuksia, mutta silti mielestäni se ei ole sitten tarkoittanut sitä, että niitä on toteutettu.** Muun muassa tämä kuuleminen on tapahtunut hyvinkin myöhäisessä vaiheessa, ja saamelaiskäräjät on nostanut tämän erityisesti ongelmana esille, että täällä tällä tavalla **ei ole arvioitu riittävästi, miten nämä saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet tässä toteutuvat.** Joten toivon, että myöskin perustuslakivaliokunta katsoo tätä hyvin tarkkaan...

Kansanedustaja Eeva Biaudet on todennut, että saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksia on selvitetty, mutta hänen mielestään niitä ei ole toteutettu.

TARJOUSPYYNTÖ (OM 6/014/2002)

Tutkimuksen tilaaja: Oikeusministeriö
Tutkimuksen kohde: Oikeudellis-historiallinen tutkimus koskien entisten Kemian ja Tornion lappien alueen asutus- ja väestöhistoriaa, maankäyttöä ja maanomistusoloja

Hankkeen tausta

Saamelaisten maahan kohdistuvien oikeuksien selvittämättömyys on ollut esteenä ILO:n alkuperäiskansojen koskevan yleissopimuksen nro 169 ratifioimiselle Suomessa. Oikeusministeriö on pyrkinyt selvittämään ratifiointieiden poistamismahdollisuuksia useilla toimeksiantoilla. Selvitysmies OTT Pekka Vihervuoren ehdotusten pohjalta asetettiin maaherra Hannele Pokan johdolla saamelaisoimikunta, jonka esittämä maankäyttöhallintoratkaisu perustuu osallistumisoikeuteen maankäyttöä koskevaan päätöksentekoon maanomistusjärjestelyjen sijaan. Oikeusministeriön kutsuma selvitysmies OTT Juhani Wirilander teki toimikunnan työn kuluessa omistusoikeutta koskevan selvityksen, jossa hän kuvaa alueen maankäyttöhistorian kehityksen vaiheita ja päättymisen nykyiseen valtion omistukseen.

Tutkimusta Oikeusministeriö (2006) koskeva tarjouspyyntö

Oikeusministeriön Lapinmaan maa- ja metsäministeriön tutkimus (2006) on selvittänyt saamelaisten maa- ja metsäoikeuksia alkuperäiskansaoikeuksien näkökulmasta. Tutkimuksen tuloksia ei kuitenkaan ole hyödynnetty millään tavalla saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien turvaamiseksi.

Tenojoen kalastussopimuksessa jopa tunnustetaan saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet, mutta Tenojoen vesistön kalastussäännöstä voidaan Biaudet'n tavoin todeta, että niitä ei ole toteutettu.

tunnustavat saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet ja paikallisväestön oikeudet ja luonnonvarojen merkityksen saamelaisille alkuperäiskansana kulttuurinsa ylläpitämiseksi, sekä muiden kalastusoikeuden haltijoiden oikeudet,
HE 239/2016 vp, s. 101

Saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien tunnustamisesta huolimatta alkuperäiskansaoikeuksia ei ole Tenojoen vesistön kalastussäännössä otettu millään tavalla huomioon. **Saamelaisia ei ole edes mainittu kalastajina kohdassa ”Rajajokiosuuden kalastajaryhmät”.**

Alkuperäiskansaoikeuksia huomioon ottamatonta ja harhaan johtavaa, alkuperäisväestöä (kalastajasaamelaisia) perustuslaillisten oikeuksien suhteen syrjivää ja kiinteistökohtaisten kalastusoikeuksien suhteen diskriminoivaa **Tenojoen vesistön kalastussääntöä ei tule hyväksyä.**

Tenojoen kalastussopimusneuvottelut tulee käynnistää uudelleen ottaen huomioon Oikeusministeriön tieteellisen maa- ja metsätaloustutkimuksen (2006) tulokset.

Utsjoella 17.11.2016

Arvi Hagelin

Osoite: Tenontie 3882, 99980 Utsjoki

Jakelu: Valtioneuvoston jäsenet
Perustusvaliokunnan jäsenet
Kansanedustajat

Liite: Oikeusministeriön Lapinmaan maa- ja metsätaloustutkimuksen (2006) osaraportin (OMJU_2006_7_Asutus_ja_maankaytto) liite 3

LIITE

Liite 3

Utsjoelle ja Inariin perustetut kalastustilat vuosina 1841–1855

Utsjoki

Jägelväj
Koadniljok
Parsi
Nuvus (1/2)
Sauwo
Njorham
Rajaniemi
Varsie
Ala-Gegelvei
Ylä-Gegelvei
Qvadniljok
Parsi (1/2)
Parsi (2/2)
Paadus
Wetsinjarga
Nialvi
Nuvus (2/2)
Pulmakjäur
Waljasjok
Outagoikka

Inari

Leutolahti
Hylkivaara
Mjegstemjoki, Lohetvaara, Anttipietarinvaara
Lohevaara
Keskimaa
Hoikka
Sisävuono
Stuuruharju

Lähteet: Kalastuspaikat ja -tilat Utsjoen ja Inarin käräjillä: **Utsjoki: Jägelväj**: Inarin ja Utsjoen käräjät 25.2.1841 § 39. Lapin TKA C1a:15. OMA; **Koadniljok**: Inarin ja Utsjoen käräjät 25.2.1841 § 40. Lapin TKA C1a:15. OMA; **Parsi**: Inarin ja Utsjoen käräjät 25.2.1841 § 41. Lapin TKA C1a:15. OMA; **Nuvus (1/2)**: Inarin ja Utsjoen käräjät 26.1.1843 § 31. Lapin TKA C1a:17. OMA; **Sauwo**: Inarin ja Utsjoen käräjät 26.1.1843 § 32. Lapin TKA C1a:17. OMA; **Njorham**: Inarin ja Utsjoen käräjät 26.1.1843 § 33. Lapin TKA C1a:17. OMA; **Rajaniemi**: Inarin ja Utsjoen käräjät 26.1.1843. Lapin TKA C1a:17. OMA; **Varsie**: Inarin ja Utsjoen käräjät 26.1.1843 § 35. Lapin TKA C1a:17. OMA; **Nedra Gegelvei**: Inarin ja Utsjoen käräjät 8.3.1854 § 9. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Öfre Gegelvei**: Inarin ja Utsjoen käräjät 8.3.1854 § 190. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Qvadniljok**: Inarin ja Utsjoen käräjät 8.3.1854 § 11. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Parsi (1/2)**: Inarin ja Utsjoen käräjät 8.3.1854. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Parsi (2/2)**: Inarin ja Utsjoen käräjät 8.3.1854 § 241. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Paadus**: Inarin ja Utsjoen käräjät 8.3.1854 § 14. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Wetsinjarga**: Inarin ja Utsjoen käräjät 8.3.1854 § 16. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Nialvi**: Inarin ja Utsjoen käräjät 8.3.1754 § 17. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Nuvus (2/2)**: Utsjoen käräjät 19.2.1855 § 2. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Pulmakjäur**: Utsjoen käräjät 19.2.1855 § 3. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Waljasjok**: Utsjoen käräjät 19.2.1855 § 7. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Outagoikka**: Utsjoen käräjät 19.2.1855 § 8. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Inari: Leutolahti**: Inarin ja Utsjoen käräjät 2.3.1849 § 7. Lapin TKA C1Va:1. OMA; **Hylkivaara**: Inarin ja Utsjoen käräjät 2.3.1849 § 8. Lapin TKA C1Va:1. OMA; Yhteiskatselmus: **Mjegstemjoki, Lohetvaara, Anttipietarinvaara**: Inarin ja Utsjoen käräjät 2.3.1849 § 9. Lapin TKA C1Va:1. OMA; **Lohevaara**: Inarin ja Utsjoen käräjät 2.3.1849 § 10. Lapin TKA C1Va:1. OMA; **Keskimaa**: Inarin ja Utsjoen käräjät 26.2.1852 § 15. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Hoikka**: Inarin ja Utsjoen käräjät 26.2.1852 § 16. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Sisävuono**: Inarin ja Utsjoen käräjät 27.2.1852 § 34. Lapin TKA C1Va:2. OMA; **Stuuruharju**: Inarin käräjät 15.2.1855 § 1. Lapin TKA C1Va:2. OMA.

Huom! ”Lapinveromaat jäivät 1740-luvulta lähtien pois oikeuskäytännöstä, hallinnosta ja lainsäädännöstä lukuun ottamatta Inaria ja Utsjokea, joissa lapinveromaita muutettiin kalastus- ja uudistiloiksi pitkälle 1800-luvulle.”